

„...a nagy nemzeti narratíváktól eltávolodva”

Beszélgetés Olga Khavanovával

Olga Khavanova az Orosz Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézetének főmunkatársa, igazgatóhelyettese. Fő kutatási területe a 18. századi magyar nemesség oktatásügye, hierarchiája és politikai kultúrája. Legfontosabb művei: *Нация – отечество – патриотизм в венгерской политической культуре: движение 1790 г.* (2000); *Заслуги отцов и таланты сыновей: венгерские дворяне в учебных заведениях монархии Габсбургов, 1746–1784* (2006); *Born or brought up to be a Hungarian aristocrat? Count Antal Károlyi educates his son József* (2009); *„Die enge Einverständnuß beeder kaiserlichen Höfe“: österreichische Botschafter in Sankt-Petersburg in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts* (2013); *„Kitűnő tehetséggel ellátott, különböző nyelveket tudó, jogok tudásával rendelkező...” Hivatalnoki pályafutások a Magyar Kamaránál a felvilágosult abszolutizmus idejében* (2014); *Eine universitäre Lehrveranstaltung als universales Instrument: Joseph von Sonnenfels und die administrative Elite der Habsburgermonarchie* (2015).

Kérlek, foglalj össze az olvasók számára személyes életpadat kezdeteit!

Moszkvában születtem 1967-ben, magyar rokonságom egyáltalán nincsen, sőt bölcészek sem találhatóak a családukban, a szüleim, nagyszüleim, rokonom inkább mérnökök, műszaki egyetemi oktatók. Hogy én miért lettem történész, azt nehéz megmondani. Már gyermekként érdeklődtem a humán tudományok iránt, sokat olvastam. Élt bennem az az általános elképzelés, hogy jó dolog lehet történésznek lenni. A szüleim nagyon meglepődtek, amikor beszámoltam erről nekik, mivel azt hitték, én is valamelyik műszaki egyetemre fogok járni. Ennek ellenére támogattak, s 1984-ben első nekifutása sikerült beiratkozni a Moszkvai Lomonoszov Egyetemre, amihez szerintem nagy szerencse is kellett, mert nagyon nagy volt a verseny. Nálunk csak egyszakos képzés folyik, történelmet tanultam. A második év végén kellett kiválasztani, hogy melyik tanszéken írom a diplomadolgozatomat. Az egyetemes és az orosz történelemmel foglalkozó tanszékek aránya körülbelül fele-fele volt, sokan specializálódtak egyetemes történetre, én a nyugat-európai középkort választottam.

Mikor és milyen hatások eredményeképp fordult az érdeklődésed Magyarország története iránt?

Még a középiskolában leveleztem egy magyar lánnyal, ahogy az a szocialista időkben szokás volt. A levelezőkapcsolat rokonok és ismerősök hosszú-hosszú láncolatának közreműködésével jött létre. Szerencsémre a lány édesapja, Reviczky Béla a Corvina Kiadónál dolgozott, s a magyar kultúrával, történelemmel és művészettel foglalkozott. Az általuk küldött, jobbra orosz, de alkalmanként akár angol és német nyelvű könyvekben is találkoztam először a magyar történelemmel. A levelező partnerem édesanyja orosz és német nyelvet tanított a

Műszaki Egyetemen, később kiderült, hogy tulajdonképpen a leveleket nem is annyira a lány, mint inkább a mama írta. Később magyar nyelven ők voltak az én első levelező partnereim, persze sok félreértéssel és hibával fogalmaztam, s kértem őket, hogy javítsák ki, erre kis elemzéseket kaptam. Ez a kapcsolat egyébként a mai napig tart, s ha találkozom ennek a barátnőmnek az édesanyjával, nagynénjével, most is tanácsokat adnak, hogy a magyar nyelv jelenlegi normái szerint mi stimmel, mi nem stimmel, hogyan lehetne még pontosabban fogalmazni, és így tovább. Nekem ez a tanári ösztönük nagyon sokat segített.

Az egyetemen kezdtem el magyarul tanulni úgynevezett második nyelvként egy óraadó tanártól, aki elsősorban szakirodalom olvasására készítette fel bennünket. Hibásan beszéltem, de megtanultam, hogyan kell szakirodalmat olvasni, jegyzetelni és megérteni.

Amikor az orosz történelem helyett európai történelmet választottam diplomamunkám témaként, összetalálkoztam a történelem iránti érdeklődés és ez a magyar vonal. Szerencsémre a középkori tanszéken későbbi tudományos témavezetőm, a Magyarországon is jól ismert kutató, Tatyjana Guszarova¹ tanított, aki vállalta a szakdolgozatom vezetését. Ebben az évben ketten voltunk nála, ketten tanultunk magyarul és latinul is. A másik személy, Mihail Juraszov jelenleg kollegám az Orosz Tudományos Akadémia Oroszországi Történet-tudományi Intézetben, akkoriban a tatárjárásról írta szakdolgozatát. Én, talán mivel még keveset tudtam a magyar történelemről, Mátyás királyt választottam, így alakult ki azután végleges témaként Mátyás király képe a történetírásban és a szépirodalomban a 15–17. században, Bonfiniától Zrínyi Miklósig. Egyébként a moszkvai nagy könyvtárakban, az akkori Lenin Könyvtárban vagy az Egyetemi Könyvtárban tanulmányozhattam az olasz humanista munkákat is tartalmazó, két világháború között kiadott magyar forráskiadványokat. A legfrissebb szakirodalom sem teljesen hiányzott, akkoriban még léteztek cserekapcsolatok a magyarországi és szovjetunióbeli könyvtárak között, s ennek köszönhetően például Klanciczay Tibor munkáit még szintén Moszkvában forgathattam.

Az egyetemi nyelvtanulásnak köszönhetően, amikor 1988 őszén ötödévesként öt hónapos részképzésre először Magyarországra jöttem, már alapvető nyelvtudással rendelkeztem, s próbáltam az emberekkel kommunikálni. Óriási tapasztalat volt ez az első találkozás azzal az országgal, amit korábban csak könyvek alapján ismertem. Sok szabad időnk volt, mivel az ELTÉ-n összesen egy kurzust kellett hallgatnunk. Szerencsés voltam, mivel konzulensként Fügedi Erikhez kerültem, tőle kapni tanácsokat szerény szakdolgozatomhoz igazán sokat jelentett nekem.

1989 tavaszán mindketten megvédtük szakdolgozatunkat, s utána engem felvettek az Szovjet (1991-től Oroszországi) Tudományos Akadémia Szlavisztikai és Balkanisztikai Intézetébe aspirantúrára, ami lényegében PhD kurzust jelentett. Az intézet interdiszciplináris jellegű volt: történészek, nyelvészek, irodalomtörténészek és művelődéstörténészek dolgoztak itt, akkor és most is körülbelül százötvenen. Diákkoromban a legjobb magyar irodalmi műveket orosz fordításban olvastam, például szinte valamennyi Mikszáth Kálmán regényt – még nem volt elég jó a magyar tudásom, másrészt pedig gyönyörűek ezek a fordítások, melyeket többek között az intézet munkatársai is készítettek. Ez az idősebb generáció még ma is nagyon aktív, modern, akár kortárs mai magyar irodalmat is fordítanak, és találhatók ifjabb

¹ Műveiből lásd például: *Город и деревня в Италии на рубеже позднего средневековья*. Москва, 1983.; *A Szepesi Katara vezető képviselői 1646–1672. Századok*, 137. évf. (2005) 3. sz. 653–672. (társszerző: Gecsenyi Lajos); *Vármegyei követek a magyar országgyűlések alsóátláján a 17. században (társadalmi kép)*. In: Dobszay Tamás – Forgó András – Ifj. Bertényi Iván – Pálffy Géza – Ráczy György – Szijártó M. István (szerk.): *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon: A kezdetektől 1918-ig*. Budapest, 2014. 123–143.

vállalkozók is Moszkvában és Szentpétervárott. Az 1990-es évek végétől azután eltűnt az intézet nevéből a Balkanisztika, de maradt a tudományközi jelleg. Itt olyan légkörbe kerültem, ahol a magyar szó teljesen megszokott volt a magyar kultúrával foglalkozók között.

1996-tól több mint tíz éven keresztül oktattam a híres Moszkvai Fizikai és Műszaki Intézet (Állami Egyetem) Humántudományi Tanszékén is, ahol a kilencvenes évek közepén igen jó programot alakítottak ki. A hallgatók egy éven keresztül egyetemes történetet, majd egy éven keresztül orosz történelmet hallgattak. Utána lehetett tudománytörténetet, művelődéstörténetet, filozófiát tanulni. Minden tanárnak egy kurzust kellett ajánlania, s annak alapján választottak a hallgatók. Én például egy évig a Német-római birodalom történetét adtam elő, majd a Habsburg Monarchia történetét 1526-tól. Ezt követően pedig a nacionalizmus-elméletekről volt egy kurzusom, ahol konkrét 19. századi európai nemzeti történelmeken teszteltük, hogy „működnek-e” az elméletek. Az utóbbi években azonban egyre szűkült a humán program ebben az intézményben, ezért is hagytam ott abba az oktatást. Jelenleg csak az intézetünkön belül tartok előadásokat a doktoranduszoknak.

Hogyan formálódott kutatói érdeklődési területed?

Tudományos vezetőm az intézetben a Magyarországon szintén ismert Tofik Iszlamov² volt, aki 19. századi történelmet kutatott, de olyan osztályt vezetett, amelyik a késő 18. századtól kezdve az első világháború végéig foglalkozott Közép-Európa történelmével. Tulajdonképpen az ő ötlete volt, hogy 18. századi történelemre térjek át. Egyrészt nem volt senki azon az osztályon, aki magyarországi 18. századi történelemmel foglalkozzon (akkoriban rajtam kívül még öten kutatták Magyarország történetének különböző időszakait, köztük a Magyarországon ismert középkorász Vlagyimir Susarin is), de általában véve is kevés figyelmet kapott ez a század. S az is emellett szólt, hogy tudtam latinul. Egyébként teljes szabadságot adott a témaválasztásban, talán annyit mondott: „...mondjuk, legyen valami olyasmi, mint a rendi alkotmány”. Én pedig azt gondoltam, hogy akkor legyen a téma a politikai kultúra. A „rendiség”, „nemzet”, „rendi nemzet” fogalmak jelentették a kiindulópontot, melyekkel akkor ismerkedtem. Előkaptam Kosáry Domokos könyvét a 18. századi magyarországi művelődésről, s azt olvastam reggeltől estig, abból merítettem ötleteket.

Még a doktori képzésen belül 1992-ben sikerült egy félévre ösztöndíjat kapnom Budapestre az Európa Intézetbe. Ennek az intézménynek majd többször is voltam ösztöndíjasa, ott ismerkedtem meg például Pál Judittal, illetve a Magyarországon elismert bolgár kutatóval, Penka Pejkovskával. 1992-ben az 1780 és 1790 között megjelent politikai irodalmat: röpiratokat, sajtót olvastam a Széchényi Könyvtárban. Az aspirantúráát lezáró, nálunk kandidátusi disszertációnak nevezett értekezésem témája az 1790. évi nemesi mozgalom lett, de persze vizsgáltam a II. József előtti viszonyokat, illetve a magyar társadalom reakcióit is a hazafiságukat sértő felvilágosult reformokra. Ez a témaválasztás illeszkedett az osztályon folyó kutatásokhoz, mivel idősebb kutatók még az 1970-es években elkezdtek foglalkozni a nemzeti öntudat kialakulásával – marxista fogalmakkal, de igen progresszív kutatásokat

² Műveiből lásd például: Венгерское восстание 1956 г. в отечественной историографии. Вопросы истории, (1997) No. 11. 42–55.; *Империя Габсбургов: становление и развитие. XVI-XIX вв.* Новая и новейшая история, (2001) No. 2. 4–10; magyarul lásd: *Politikai küzdelmek Magyarországon az első világháború előtt: 1906–1914.* Budapest, 1976.; *Erdély a szovjet külpolitikában a második világháború alatt.* Múltunk, 6. évf. (1994) 1-2. sz. 17–50; angolul lásd: *From natio hungarica to Hungarian nation.* In: Rudolph, Richard – Good, David (eds.): *Nationalism and empire: the Habsburg Monarchy and the Soviet Union.* New York, 1992. 159–171.

folytattak a cseh történész, Miroslav Hroch által kidolgozotthoz hasonló módszerekkel. Munkáik mostanáig élő historiográfiai hagyományt jelentenek a fiatal orosz kutatók számára. Legfontosabb munkájuk címe: *Az Osztrák Birodalom népeinek felszabadító mozgalmai*³ nem volt éppen szerencsés választás, csupán a címe alapján biztos nem sokan veszik kézbe a kötetet, pedig strukturalista munka, összehasonlították a teljes társadalmakkal és a csonka társadalmakkal rendelkező nemzeti csoportok nemzetépítő folyamatait, majd megvizsgálták, hogy egyes fontos időmetszetben (1848 vagy 1867) melyik nemzeti csoport a modern nemzet kialakulása felé vezető út mely stádiumában járt. Az 1990-es években az orosz történészek számára is nagy felfedezést jelentett a szociológia és a politikatudomány, Ernest Gellner, Anthony Smith vagy Benedict Anderson munkái. Az ezekről folyó vitákon még doktoranduszként részt vehettem, ami igen inspiráló volt számomra, próbáltunk az elméletből ihletet meríteni az empirikus történeti kutatások számára.

A disszertációmban olyan kulcsfogalmak használatát és különböző kontextusait vizsgáltam a forrásokban, mint „haza”, „hazafiság”, „nemzet”, hiszen más-más társadalmi csoportok más-mást értettek e fogalmak alatt. Elemeztem a kontextusokat, s azt, hogyan találkoznak eltérő értékrendszerek; egy adott konfliktussal terhelt kontextusban mit tartottak fontosabbnak: a haza vagy a király iránti lojalitást. Kihez is volt hűségese a nemes? Ezek az elemzések az oroszországi szakirodalomban mindenképpen újdonságot jelentettek. 1993-ban védtem meg a dolgozatomat, de csak 2000-ben jelent meg könyv formájában, mivel még átdolgoztam. Ennek a könyvnek Magyarországon nem volt számottevő recepciója, mivel később nem volt időm arra, hogy az eredményeimet magyarul is publikáljam.

A védést követően is az intézetben maradtam, jelenleg főmunkatárs és igazgatóhelyettes vagyok, 2013-ben alakult egy kicsi, egyelőre négyfős kutatócsoportom „A soknemzetiségű Osztrák Monarchia története” elnevezés alatt. A cél az, hogy fiatal kutatói generációk bevonásával a nagy nemzeti narratíváktól eltávolodva vizsgáljuk ezt a nagyon sokszínű államilakulatot, bemutatva, hogy nem fekete-fehér, hanem többretegű folyamatokkal van dolgunk, kikerülve a „magyar elnyomók” és „jó szlávok” leegyszerűsítést. A fiatal kutatók egy-egy ország, nemzet specialistájaként hagyják el az egyetemet. Ennek megfelelően van a kutatócsoportom munkatársai között egy szlovenista, Zseliczky Csilla pedig a Kossuth-emigrációval, illetve Eötvös Józseffel foglalkozik; egy doktoranduszom a szerbek történetét kutatja (doktori témája a szerb politikai pártok és irányzatok viszonyulása a kiegyezéshez), a negyedik, szintén doktorandusz tag pedig a határőrvidéknek a horvát politikai elit államkoncepcióiban betöltött szerepét elemzi. Egyelőre mindenki a saját témájára koncentrál, de remélem, idővel nagyobb közös projekteket is elindíthatunk.

Kik alkothatják a Magyarország 18. századi történetéről orosz nyelven megjelent publikációd célközönségét?

Közép-Kelet-Európát illetően továbbra is él érdeklődés Oroszországban, hiszen ott mindig történik valami izgalmas dolog. A cseh vagy a lengyel nyelvet sokan tanulják, de inkább az üzleti szférában fogják hasznosítani tudásukat, ritkábban tudományos kutatásban. A Balkán iránti érdeklődésnek is nagy hagyománya van. Az utóbbi években kevesebben lettünk,

³ Фрейдзон, Владимир (отв. ред.): *Освободительные движения народов Австрийской империи: Возникновение и развитие. Конец XVIII в. – 1849 г.* Москва, 1980; Фрейдзон, Владимир (отв. ред.): *Освободительные движения народов Австрийской империи: Период утверждения капитализма.* Москва, 1981.

akik Magyarország történetét kutatjuk, általában véve kevesebben tanulnak magyarul, ez igaz.

Távolról sem én vagyok az egyedüli magyar szakértő az intézetünkben, s a nemzeti és egyetemes történet összefonódásának köszönhetően kutatásaim iránt érdeklődnek a 18. századi oroszországi történettel foglalkozó kollégák is, hiszen például a nemesség oktatását össze lehet hasonlítani, s a módszertani problémák is lehetnek hasonlóak. Így bár persze igaz, hogy manapság Magyarország sokkal kisebb figyelmet kap Oroszországban, mint a szocialista blokk idején, mégis viszonylag széles olvasóközönségem van ebben a piac által diktált világban is. Egyébként pedig az idősebb generáció tagjai nagyon szerették Magyarországot mint kutatási témájukat, s ezt nekem is átadták. Megtanultam tőlük, hogy a lehető legrészletesebben kell vizsgálni a választott tárgyat, hogy milyen fontos a szakmai kapcsolatépítés és kapcsolattartás, s hogy milyen nagy szükség van az empátiára.

Milyen szálakon keresztül szőtted ezt a kapcsolati hálót Magyarországon, illetve más országokban?

Ha három személyt kellene megnevezni, akik nagyon fontos szerepet játszottak a magyarországi szakmai kapcsolataim kiépítésében, akkor ők Fügedi Erik, Hanák Péter és H. Balázs Éva. Hanák Péterrel az Európa Intézet ösztöndíjasaként kerültem kapcsolatba, s utána ő hívott meg 1992–1993-ban a CEU magiszteri programjára. Neki köszönhető, hogy a 18. század mellett a 19. század iránt is felébredt bennem a szakmai érdeklődés. Mindig nagyon lelkes volt kutatási témái iránt. S rajta keresztül jutottam el H. Balázs Évához is. De előtte tréfásan mondta, hogy komolyan kell készülődni a vele való találkozásra, mert ha ő alkalmatlannak talál e pályára, akkor el kell hagyni a 18. századi kutatási témát. Fogadott is H. Balázs Éva, tanítványa nem voltam, de konzulensként többször hajlandó volt tanácsot adni. S tanítványaival, Ring Évával, Poór Jánossal vagy Kontler Lászlóval kezdve Kulcsár Krisztináig és Krász Lilláig sikerült szintén jó kapcsolatokat kiépíteni.

A Mária Terézia korabeli nemesi oktatási rendszer kutatását mint témát is H. Balázs Éva ajánlotta. Amikor 1992-ben először Bécsbe mentem egy hónapra, ő kötötte a lelkemre, hogy a Theresianumról információkat kellene gyűjteni, hiszen olyan sok magyar járt oda. Nem sokat találtam, de amikor visszatértem, beszámoltam neki az eredményekről, s ezután támogatta kutatási terveimet e területen. Egészen véletlenül fedeztem fel kutatási témaként azt az ösztöndíjrendszert, amivel a fizetős hallgatókon kívül a bécsi udvar bizonyos családokat támogattott azzal, hogy a gyermekek alapítványi pénzből tanulhattak tekintélyes iskolákban. Ez nyitotta meg előttem annak a rendszernek a megértését, hogy egy családtag örökölhető érdemeket szerezhetett, majd azokat továbbadhatta a család következő generációjának, ami az uralkodóház iránti lojalitás pragmatikus alapját is képezte. S ennek a viszonyrendszernek az oktatás csupán egy szegmensét jelentette. Így tárult elém az a rendi társadalom (és annak diszkurzív gyakorlatai), amelynek a megismerésére annak idején Tofik Iszlamov ösztönzött.

2006-ban készült el nagydoktori disszertációm, ami megjelent oroszul „Apák érdemei és fiak tehetősége” címmel. A Theresianum történetének elején, 1746-tól ugyanis elsősorban a szülők érdemei számítottak, de évtizedek folyamán ráébredtek, hogy emellett a fiak tehetősége legalább annyira fontos tényező. Ezt az átalakulási folyamatot vizsgáltam 1784-ig, az intézmény átmeneti megszűntetéséig. A könyv legfontosabb következtetéseit az orosz nyelvű könyv megjelenése után magyar és német nyelvű cikkekben is összefoglaltam.

Az Európa Intézet ösztöndíjasaként persze Glatz Ferencen keresztül a Történettudományi Intézet munkatársaival is kapcsolatba kerültem, Pók Attila volt a nemzetközi kapcsola-

tokért felelős munkatárs, és sokat segített a gyakorlati nehézségek megoldásában is. Az Intézetnek nagyon hálás vagyok, Fodor Páltól, Pók Attilától vagy Balogh Margittól mindig kapok szakmai támogatást. Péter Katalint külön is ki kell emelnem, hiszen témaötleteimről kikérhetem véleményét, szakirodalmakat ajánl, őszinte érdeklődésére mindig támaszkodhatom. Pálffy Géza és Soós István szakmai támogatását szintén meg kell említenem. Seres Attila korábban négy évig dolgozott a moszkvai Magyar Kultúrintézetben, több projektben is részt vettünk közösen. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen Sziójártó István hívott meg szemináriumokra és konferenciákra, ahogy Forgó András is a Pázmány Péter Katolikus Egyetemre. Mindezek mellett a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaságot, ennek egykori főtitkárát, Jankovics Józsefet vagy szervezőtitkárát, Nyerges Juditot sem hagyhatom ki a sorból. Először még doktoranduszként vettem részt a hungarológiai kongresszuson 1991-ben Szegeden, 2006-ban pedig a választmány tagjává is megválasztottak, ami fontos kapcsolatrendszerrel jelent számomra. A Magyar–Orosz Történész Vegyesbizottság további fontos kerete volt a kapcsolatépítésnek. Nagyon boldog ember vagyok, mert azoktól a kutatóktól kapok visszajelzéseket, hogy számukra is érdekes, amit csinálok, akik nekem szakmailag fontosak, akiknek a munkáiból sokat tanulok. Igazán meg lehetek elégedve munkáim magyarországi recepciójával.

A kapcsolatépítésre és a kutatásra nagyszerű alkalmat jelentett 2001–2002-ben a Collegium Budapest junior ösztöndíja, számos egyhónapos „Domus Hungarica” alapítvány ösztöndíjai, illetve a Habsburg Intézet 2004-ben elnyert ösztöndíja, mely utóbbi során a nagydoktori dolgozatom lehetséges továbbfejlesztésével foglalkoztam, a képzettség jelentőségét vizsgáltam a nemesi társadalomban.

De szakmai kapcsolataim természetesen nem korlátozódtak Magyarországra. 1994-ben a Soros Alapítvány támogatásával Oxfordban tölthettem egy tanévet a Brasenose College-ban, R. J. W. Evans irányítása alatt, nagyon hálás vagyok neki, s azóta is tartjuk a kapcsolatot. Akkor különféle premodern nemzetkonceptiókkal foglalkoztam: a 18. századi lengyelektől a britekig, támpontokat kerestem a nemzetépítéssel kapcsolatos későbbi kutatásaimhoz.

Ausztriában a legfontosabb szakmai partnerem Grete Klingenstein, akivel H. Balázs Éván keresztül ismerkedtem meg. Ő minden tekintetben lelkesen támogatott, több alkalommal közös projekteket terveztünk, nagyon sokat tanultam tőle. Amikor 2007–2009 között a bécsi székhelyű *Fond zur Förderung der Wissenschaftlichen Forschung* alapítvány Lise Meitner ösztöndíjával két évet tölthettem Bécsben az akkori *Historische Kommission* akadémiai intézetben, Klingenstein volt az osztrák együttműködő partnerem. Kutatási programként ekkor – némileg tréfásan fogalmazva – a 18. század hivatali karrieristáiról szóló könyvön dolgoztam. Elsősorban hivatalos kérelmeket elemeztem történeti forrásként s hasznosítottam életutak rekonstruálásához. Azt kerestem, mit is jelentett sikeres hivatali karriert befutni a 18. századi Ausztriában és Magyarországon, s mi volt ebben például a patronus-klieus viszony szerepe. A könyv eddig nem jelent meg, egy fejezet még hiányzik a hivatalnokok többnyelvűségéről, de remélem, 2016-ban vagy 2017-ben készen leszek vele.

Klingensteinen keresztül kerültem kapcsolatba az amerikai kutatóval, William Godseyval, aki az akadémiai *Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichteforschung* intézetben (Bécs) az én szakmai érdeklődésemhez igen közel álló tematikát kutat az ausztriai nemesség és arisztokrácia, a rendek és a bécsi udvar közötti viszony ismert szakértőjeként. Közös kutatási tervként majd a bécsi és az orosz udvar közötti diplomáciai kapcsolatok jellegét szeretnénk kutatni a legfelsőbb szinttel, az uralkodók rövid találkozásával kezdve, a különböző diplomáciai szinteket vizsgálva és összehasonlítva. Mivel azonban moszkvai elfoglaltságaim miatt a hosszabb külföldi ösztöndíjas tartózkodások most kizártak, ezt a tervet csak később

valósíthatjuk meg. Hogy lesz-e ebből majd valami intézményesített projekt, most nehéz előrelátni.

A bécsi egyetemen három embert kell még említenem, egyrészt Iskra Schwarzot, aki a 17–18. századi orosz történelmet oktatja, továbbá Thomas Wallnigot, a katolikus (kolostori) felvilágosodás alapos, inspirációt adó kutatóját, akihez bármilyen szakmai kérdéssel fordulhatok, valamint Petr Mařat, a cseh és osztrák nemesség, rendiség kiváló szakértőjét, akivel egyidőben voltunk Lise Meitner ösztöndíjasok, és azóta szakmai és baráti kapcsolatban állunk. Az ausztriai szlavisták gazdag együttműködési múltja köt Gertraud Marinelli-Könighöz, aki a *Vormärz* bécsi sajtójának ismerője, és széles műveltségű szakember.

Hogyan szólnak jelenlegi kutatási terveid?

Jelenleg a „MTA kiemelkedő vendégkutatói program”-nak köszönhetően tartózkodom fél évig Magyarországon. A Bölcsészettudományi Központ Történettudományi Intézete, illetve azon belül a Pálffy Géza vezette Lendület Szent Korona Kutatócsoport a fogadóintézményem. A koronaőr gróf Esterházy Miklós szentpétervári nagykövet oroszországi követi tevékenységét (1753–1761) kutatom. Eredeti jelentései persze Bécsben vannak, de azok másolatai megtalálhatók a hagyatékában itt, Budapesten. Nagyon érdekes karakter ő, az első magyar főúr, aki húsz évig hivatásos diplomataként tevékenykedett. Korábban legfeljebb egyedi megbízásokban vettek részt magyar nagyurak. Az ő unokatestvére, herceg Esterházy Pál Antal később majd szintén erre a pályára lépett, néhány évig Nápolyban képviselte a Habsburg Birodalmat. A munkám kísérlet annak bemutatására, hogyan lehet személyes források hiányában (mindössze két édesapjához szóló magánlevelét sikerült megtalálnom) hivatali jelentésekből, gazdasági iratokból megrajzolni egy személyiség képét. Egyelőre tanulmányok írását tervezem e témából, könyv publikálásához szükség lesz majd az oroszországi levéltárakban őrzött források feldolgozására is.

Köszönöm a beszélgetést.

Budapest, 2016. január 14.

Az interjút készítette: DEÁK ÁGNES